

Περίοδος Τουρκοκρατίας, απελευθέρωση, διαμάχη για το αυτοκέφαλο

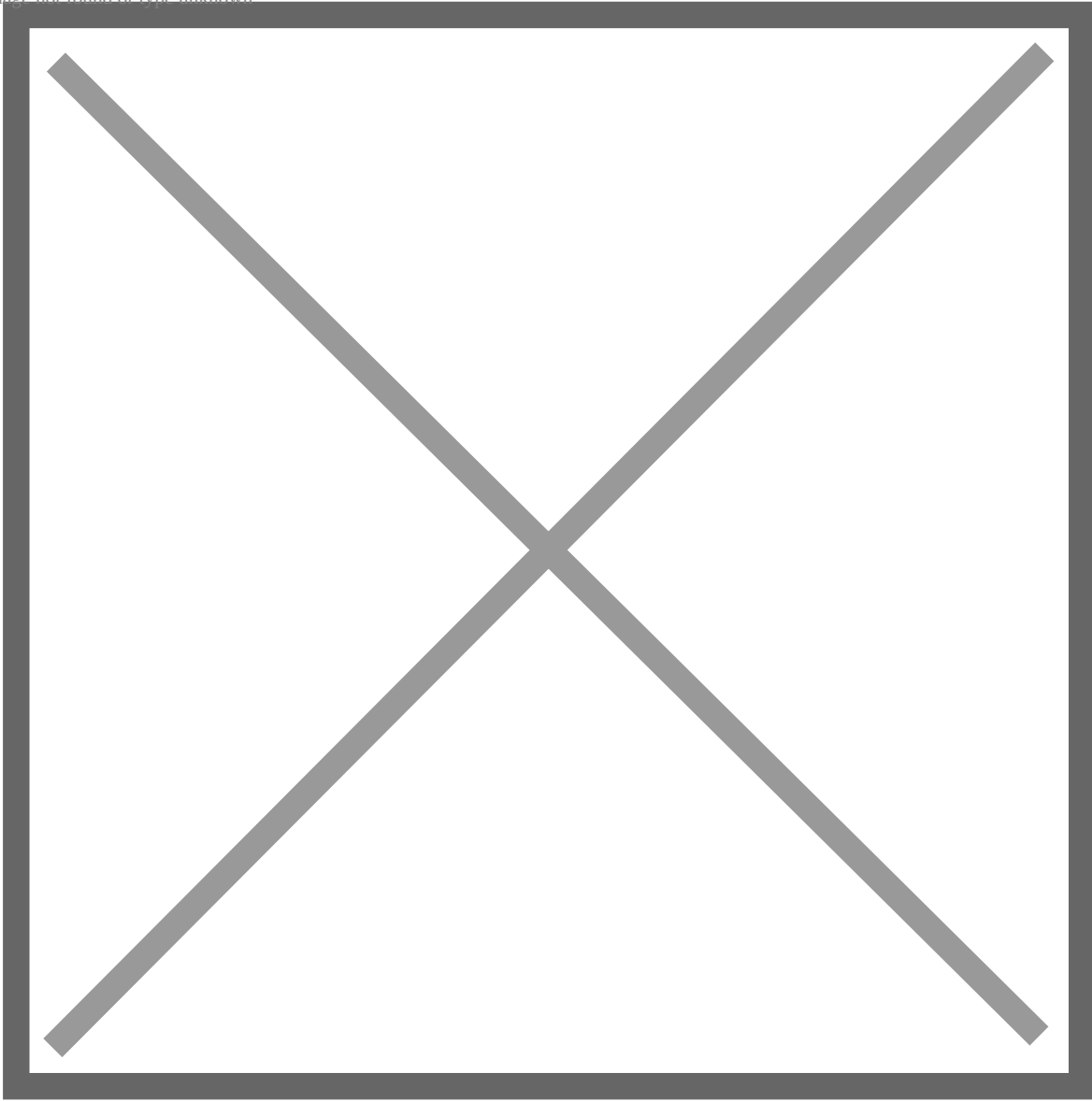
/ [Πεμπουσία](#)

Το Τέταρτο Κεφάλαιο ασχολείται με την περίοδο αυτή, την Τουρκοκρατία. Περιγράφονται οι ποικίλες καταπιέσεις και τα βάσανα που υπέστησαν οι Έλληνες χριστιανοί από τους Τούρκους δυνάστες. Εξιστορούνται οι ποικίλοι περιορισμοί και οι πολλαπλές καταπιέσεις που ταλαιπώρησαν τους ελληνικούς πληθυσμούς από τους αλλόδοξους και μισαλλόδοξους κυριάρχους.

Αναδεικνύεται όμως μέσα από αυτή την παράθεση των δυσμενών συνθηκών, ο καταλυτικός ρόλος που έπαιξε η Εκκλησία στο φρόνημα του λαού, την ενότητά του και την ενδυνάμωσή του για να καταφέρει να αντέξει τη μακράιωνη σκλαβιά.

Image not found or type unknown

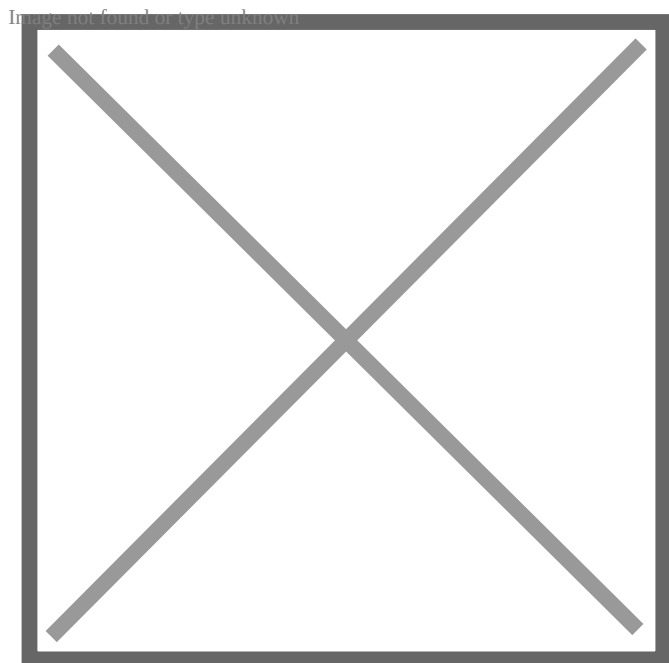

Ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος ζωγραφίζει την άνιση μάχη του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και των «Ελληνορωμαίων» το 1453.

Καταρχήν η οργάνωση των υπόδουλων Ελλήνων μέσα στη νέα αυτή πραγματικότητα, πραγματοποιήθηκε με άξονα την Εκκλησία.

Ήδη, αμέσως μετά την Άλωση ο Πορθητής κατέστησε τον Πατριάρχη επικεφαλής του Γένους των Ρωμιών, δίνοντάς του ορισμένα προνόμια, αλλά φορτώνοντάς τον και με μεγάλες ευθύνες για τη διαγωγή των χριστιανών υπηκόων του.

Και πράγματι, η συνέχεια απέδειξε πόσο επισφαλής ήταν η θέση του Οικουμενικού Πατριάρχη: πολλοί Πατριάρχες έχασαν τη ζωή τους και ακόμη περισσότεροι έχασαν τη θέση τους ή εξορίστηκαν, επειδή συκοφαντήθηκαν ή θεωρήθηκαν υπεύθυνοι για κάποια διοικητική δυσλειτουργία σχετικά με τους χριστιανούς υπηκόους του σουλτάνου.

Ο Μωάμεθ ο Β΄ με τον Πατριάρχη Γεννάδιο Σχολάριο.

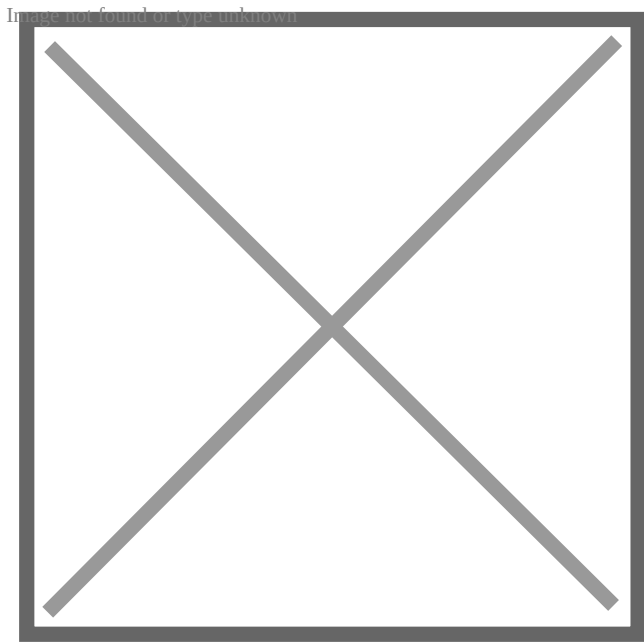
Τα ίδια ακριβώς συνέβησαν και σε πολλές περιπτώσεις μητροπολιτών, επισκόπων και ιερέων. Είτε γύρω από τον Πατριάρχη, είτε γύρω από τον Επίσκοπο, είτε γύρω από τον ιερέα, σε κάθε επίπεδο της ζωής των ραγιαδών, διαμορφώθηκε μια αυτοοργάνωση, η οποία εξασφάλισε ένα βαθμό αυτονομίας στην καθημερινότητά τους. Η οθωμανική διοίκηση το ανέχθηκε αυτό, επειδή βασικό καθήκον της αυτοδιοίκησης ήταν η συλλογή και η απόδοση των φόρων που αναλογούσαν στο σύνολο κάθε Κοινότητας.

Παράλληλα, η εκκλησιαστική διοίκηση ήταν και ο χώρος στον οποίο οι Χριστιανοί έλυναν τις διαφορές τους, αφού απέφευγαν να προσφεύγουν στα οθωμανικά δικαστήρια. Επίσης, οι εκκλησιαστικοί θεσμοί πλαισιώθηκαν και από άλλες μορφές οργάνωσης, όπως οι επαγγελματικές και οι στρατιωτικές, διευρύνοντας τα όρια της αυτοδιοίκησης των υπόδουλων.

Πολύ σημαντική ήταν η προσφορά του εκκλησιαστικού οργανισμού στον τομέα της Παιδείας. Μέσα σε ένα κλίμα γενικής αμάθειας και δεισιδαιμονίας, οι εκκλησιαστικοί φορείς προσπάθησαν να δημιουργήσουν υποδομές, ώστε τα ελληνόπουλα να μαθαίνουν για το ένδοξο παρελθόν τους, αλλά και για να παίρνουν

τα βασικά εφόδια που θα τα εξοικειώσουν με τις αρχές της πίστης τους.

Με την πάροδο του χρόνου και όσο οι εξωτερικές συνθήκες βελτιώνονταν και επέτρεπαν κάτι τέτοιο, ιδρύθηκαν από την Εκκλησία και με τη συνδρομή επιφανών ομογενών μεγάλα εκπαιδευτήρια που ανέλαβαν συστηματικά την εκπαίδευση των Ελλήνων. Μέσα από τους κόλπους αυτής της προσπάθειας προέκυψαν πολλοί και σημαντικοί λόγιοι και φωτιστές του γένους.

Ο Ιερομάρτυρας Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός.

Το έργο της Εκκλησίας κάθε άλλο παρά εύκολο ήταν την περίοδο αυτήν. Είχε πολλές αντιξοότητες να αντιπαλέψει. Καταρχάς ήταν τα δυσβάστακτα χρέη που επέβαλε ο κατακτητής μέσα από φόρους, αλλά και εκείνα που προέκυπταν από τους εσωτερικούς ανταγωνισμούς για την κατάληψη μιας θέσης στην εκκλησιαστική διοίκηση.

Σε καθημερινό επίπεδο αντιμετώπιζε τη μισαλλοδοξία του αλλόθρησκου δυνάστη, που εξαγριωνόταν με την επιμονή των υπόδουλων στην πίστη τους. Το μεγάλο πλήθος των μαρτύρων αυτής της περιόδου αποδεικνύει το μένος των Οθωμανών.

Υπήρχε ακόμη ο κίνδυνος των εξισλαμισμών, αφού πολλοί ομοεθνείς αποφάσιζαν να αλλαξοπιστήσουν, για να βελτιώσουν τις συνθήκες του βίου τους. Οι διδάχοι και ιεροκήρυκες που στρατεύθηκαν για να αναχαιτίσουν αυτό το κύμα προσέφεραν μεγάλες υπηρεσίες και στην Εκκλησία και στο έθνος.

Ένα ακόμη μεγάλο πρόβλημα που ταλαιπώρησε την Εκκλησία στην τουρκοκρατία ήταν το γεγονός πως οι δυτικές Εκκλησίες (Καθολική και Προτεσταντική), κυρίως μέσω πρεσβειών στην Κωνσταντινούπολη, είδαν το χώρο της σκλαβωμένης

Ορθοδοξίας ως ευκαιρία προσηλυτισμού και έστειλαν πολλούς ιεραποστόλους για να προπαγανδίσουν τα πιστεύω τους, ενώ συχνά στράφηκαν και εναντίον κληρικών που προσπάθησαν να τους εμποδίσουν.

Τέλος, η καχυποψία απέναντι στα ρεύματα σκέψης που προέρχονταν από τη Δύση εντάθηκε, με αποτέλεσμα η εγχώρια σκέψη να αποκοπεί από τις νέες ιδέες που κυκλοφορούσαν στην Ευρώπη.

Αξίζει να συμπληρώσουμε ότι όσες φορές οι σκλαβωμένοι Έλληνες προσπάθησαν μέσα στα χρόνια της δουλείας να εξεγερθούν, οι κληρικοί ήταν επικεφαλής και ο φόρος αίματος που πλήρωσαν γι' αυτό ήταν ιδιαίτερα βαρύς.

Ειδικά στα χρόνια του αγώνα της ανεξαρτησίας, πολλοί ιεράρχες και ιερείς εργάστηκαν για την προετοιμασία του, ενώ επίσης πολλοί ήταν και εκείνοι που εκτελέστηκαν από τους Τούρκους για αντίποινα. Στο ίδιο πλαίσιο, ναοί και μοναστήρια έγιναν κέντρα της Επανάστασης και πολλά από αυτά καταστράφηκαν ολοσχερώς από τη μανία των οθωμανικών στρατευμάτων.

Το τελευταίο κεφάλαιο (πέμπτο) περιγράφει την ιστορία

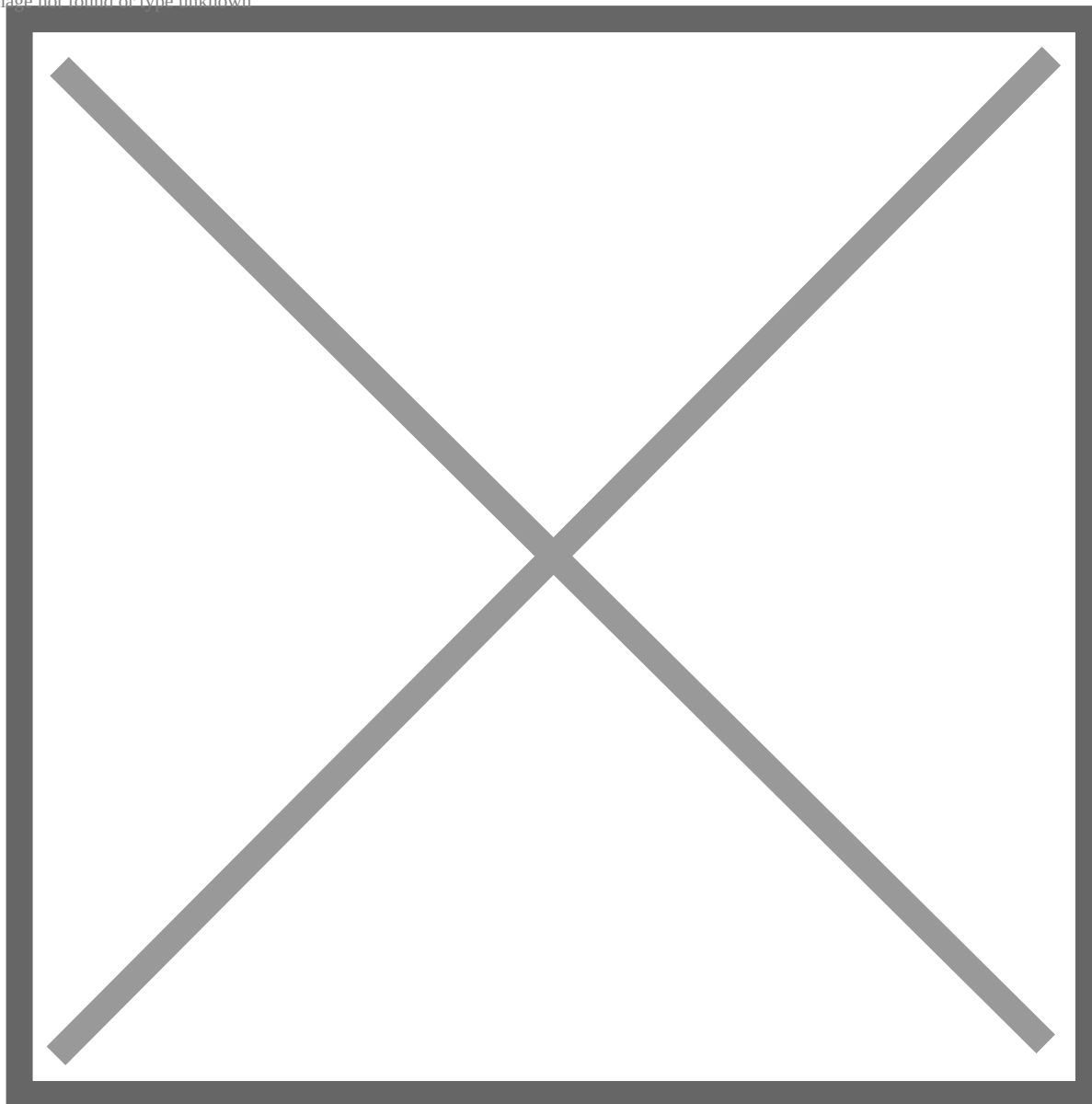
της αυτοκέφαλης πλέον ελληνικής Εκκλησίας (1821-1934). Παρατίθενται οι ενέργειες των υπευθύνων για τα εκκλησιαστικά πράγματα κατά την περίοδο του Αγώνα και οι σχετικές δράσεις που πρόλαβε να σχεδιάσει και να αναλάβει ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας.

Ακολούθως, παρουσιάζεται η οργάνωση που επέβαλε η βαυαρική διοίκηση, κατά τα δυτικά πρότυπα, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα τον ασφυκτικό περιορισμό της Εκκλησίας και το κλείσιμο πολλών μοναστηριών. Πολύ σημαντική ήταν η μονομερής ανακήρυξη του Αυτοκεφάλου της Ελληνικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο (1833), ο ρόλος που έπαιξε ο αρχιμ. Θεόκλητος Φαρμακίδης σ' αυτήν και η αντιπαράθεση του τελευταίου με τον Κωνσταντίνο Οικονόμο εξ Οικονόμων.

Τελικά, όταν ωρίμασαν οι συνθήκες, επιτεύχθηκε η προσέγγιση με το Πατριαρχείο και το Αυτοκέφαλο αναγνωρίστηκε επίσημα το 1850.

Παρουσιάζονται επίσης οι προσωπικότητες εκείνες που επιχείρησαν να δημιουργήσουν μια πνευματική αφύπνιση του εκκλησιαστικού πληρώματος στο 19ο και τις αρχές του 20ού αι., η συμβολή των καθηγητών της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, η εμπλοκή της Εκκλησίας στον Εθνικό Διχασμό και η περιπέτεια του Παλαιοημερολογιτικού Σχίσματος.

Image not found or type unknown

Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος στην πλατεία Αγοράς στην Αγιάσο, 22/5/1937. (Από <http://www.agiasos.gr/article/episkepseis-epifanon-prosopikotiton>).

Κλείνοντας το βιβλίο, αφιερώνεται μεγάλο μέρος στις αλλαγές που έγιναν στα εκκλησιαστικά πράγματα, ιδίως μετά το 1922 και αφότου ο συγγραφέας ανέλαβε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών. Τονίζεται η συμβολή των αλλαγών αυτών στην ανεξαρτησία της Εκκλησίας από το Κράτος, στη βελτίωση της θέσης του κατώτερου κλήρου και στην κατάρτιση των εκκλησιαστικών στελεχών. Τέλος,

γίνεται αναφορά στη θέση των ετεροδόξων Εκκλησιών στην Ελλάδα.

Σε γενικές γραμμές, ο συγγραφέας παρουσιάζει τα πράγματα νηφάλια και ουδέτερα, παραθέτοντας πολλές πτυχές των γεγονότων και προσπαθώντας να αποστασιοποιηθεί και να παραμείνει ουδέτερος στις κρίσεις του.

[Αν θέλετε να διαβάσετε όλο το άρθρο πατήστε εδώ](#)